

NÄKÖKULMIA TURVALLISUUSALAN NÄYTTÖTUTKINTOPROSESSIN OHJAUKSESTA JA TOTEUTTAMISMENETELMISTÄ

Jari Vähäkainu

**Kehittämishankeraportti
Toukokuu 2008**

**JYVÄSKYLÄN
AMMATTIKORKEAKOULU**
Ammatillinen opettajakorkeakoulu

Tekijä(t) Vähäkainu, Jari	Julkaisun laji Kehittämishankeraportti	
	Sivumäärä 38	Julkaisun kieli Suomi
	Luottamuksellisuus ☐ Salainen _____ saakka	
Työn nimi NÄKÖKULMIA TURVALLISUUSALAN NÄYTTÖTUTKINTOPROSESSIN OHJAUKSESTA JA TOTEUTTAMISMENETELMISTÄ		
Koulutusohjelma Ammatillinen opettajakorkeakoulu		
Työn ohjaaja(t) Miettinen, Raija		
Toimeksiantaja(t)		
Tiivistelmä <p>Näyttötutkinnot ovat erityisesti aikuisille suunniteltu tutkinnon suorittamistapa. Tutkintojärjestelmään siirryttäessä ovat aikuisopiskelu, näytöt ja siihen liittyvä henkilökohtaistaminen sekä koko näyttötutkintoprosessin ohjaus tulleet yhä keskeisemmiksi toteuttamismenetelmiksi.</p> <p>Raportissa käytettiin pääsääntöisesti laadullista tutkimusotetta. On kuitenkin huomattava, että täysin tarkkaa rajausta laadullisessa ja määrällisessä tutkimuksessa ei voida tehdä, vaan tutkimuksesta löytyy molempia elementtejä. Työn päämenetelmänä on ollut asiakirjatutkimus. Teoreettisena taustana ovat olleet kirjallisuuskatsaus ja sen tärkeimpinä lähteinä Opetushallituksen tuottamat ohjeet ja oppaat. Tutkimuksen empiirinen osuus muodostui turvallisuusalan opettajan ja turvallisuusalan perustutkinnon opiskelijoiden haastatteluista.</p> <p>Työn tulokset osoittivat, että näyttötutkinnoissa henkilökohtaistamisella on keskeinen rooli. Osaamistaso kartoitetaan ja sen perusteella tehdään näyttö- ja opiskelusuunnitelma. Jos henkilöllä on, esimerkiksi työn kautta hankittu ammattitaito, hän voi käydä näytöissä ilman opiskelua ja osoittaa osaamisensa. Henkilökohtaistamisen tärkein tavoite onkin näyttöihin valmistaminen ja siten tutkinnon suorittaminen hyväksytysti.</p> <p>Ohjaus on tutkinnon suorittamisen kannalta eräs tärkeimmistä tekijöistä. Ilman opettajien ohjausta opiskelija voi ajautua sellaiseen tilanteeseen, joka saattaa johtaa jopa opiskelujen keskeyttämiseen. Sellainen tilanne voisi olla esimerkiksi suunnittelematon opiskelurytmi, jolloin näytöt voivat olla liian lähekkäin ja niiden hyväksyty suorittaminen voi käydä tästä syystä vaikeaksi.</p>		
Avainsanat (asiasanat) näyttötutkinto, ohjaus, henkilökohtaistaminen		
Muut tiedot		

Author(s) Vähäkainu, Jari	Type of Publication Development project report	
	Pages 38	Language Finnish
	Confidential ☐ Until _____	
Title ASPECTS ON TUTORING AND CARRYING OUT THE COMPETENCE BASED QUALIFICATION PROCESS IN THE FIELD OF SECURITY		
Degree Programme VOCATIONAL TEACHER EDUCATION		
Tutor(s) Miettinen, Raija		
Assigned by		
Abstract <p>Competence based qualifications is a method planned especially for adults. When moving towards the qualification system adult education, vocational skills demonstrations connected with individualization as well as tutoring the whole competence based qualification process have become more significant methods.</p> <p>Qualitative research was primarily used in this research. Noticeably accurate defining of qualitative or quantitative research cannot be made but both elements are found in this research. The main method of research used is document research. The theoretical background is a survey of literature and the most important sources used have been the instructions and handbooks published by the Finnish national board of Education. The empiric part of the research constitutes of interviews with the teacher of the security field and also the students studying for the vocational upper secondary qualification in the security field.</p> <p>The outcome of the work proved that tutoring is one of the most important parts of the vocational skills demonstration process. Without any proper tutoring a student may fall into a situation to drop out his/her studies. A situation like that could be an unsystematic study rhythm when the vocational skills demonstrations may occur in a too short period of time and due to this approving them would be too difficult.</p> <p>Individualization has a central part in competence based qualifications. The skills level will be examined and based to that a vocational skills demonstration plan as well as a studying plan will be made. If someone already has vocational skills through his/her work, he/she could attend competence based qualifications without studying before that and show his/her expertise. The main goal of individualization is to prepare oneself for the competence based qualifications and in this way pass the qualification.</p>		
Keywords Competence-based qualification, tutoring, individualization		
Miscellaneous		

SISÄLTÖ

1 JOHDANTO	6
2 NÄYTTÖTUTKINTOJEN TAUSTAA	7
2.1 Näyttötutkintojärjestelmä	7
2.2 ALVAR ja näyttötutkintoaineistot	8
2.3 Lain ja asetusten näkökulma	10
3 NÄYTTÖTUTKINNOT	11
3.1 Käsitteitä	11
3.2 Näyttötutkinnon perusteet	11
3.3 Tutkintotoimikunnat	14
3.3 Ammattiosaamisen näytöt	14
4 NÄYTTÖTUTKINTOPROSESSI	15
4.1 Yleistä	15
4.2 Ohjaus	16
4.2.1 Henkilökohtaistaminen	18
4.2.2 Valmistava koulutus	20
4.2.3 Uraohjaus	21
4.3 Näyttöjen hyödyt	22
5 AIKUISKOULUTUSKESKUKSEN TURVALLISUUSALAN NÄYTTÖTUTKINNOT	24
5.1 Yleistä	23
5.2 Näyttötutkinnot	25
5.2.1 Ohjaussuunnitelma	27
5.3 Turvallisuusalan opettajan ja oppilaiden ajatuksia näyttötutkinnoista	29
6 POHDINTA	31

LÄHTEET

35

LIITTEET

Liite 1. Näyttötutkintojärjestelmän käsitteitä

37

KUVIOT

Kuvio 1. Näyttötutkinnon henkilökohtaistaminen ja avoimet näyttötutkintoaineistot

20

1 JOHDANTO

Tässä kehittämishankkeessa on käsitelty turvallisuusalan näyttötutkintoja eräässä aikuiskoulutuskeskuksessa. Kehittämishankeraportin tekijä toimii turvallisuusalan aikuiskoulutuksen parissa, joten hankkeen painopiste on näytöissä ja niiden prosesseissa.

Näyttötutkinnot ovat erityisesti aikuisille suunniteltu tutkinnon suorittamistapa. Tämä raportti on tarkoitettu kaikille näyttöjen prosessin kanssa työskenteleville. Tutkintojärjestelmään siirryttäessä ovat aikuisopiskelu, näytöt ja siihen liittyvä henkilökohtaistaminen sekä koko näyttötutkintoprosessin ohjaus tulleet yhä keskeisemmiksi aikuiskoulutuksen toteuttamismenetelmiksi.

Kehittämishankeraportissa käsitellään näyttötutkintojen prosessiin liittyviä tekijöitä turvallisuusalan näkökulmasta. Tutkinnon suorittaja voi osoittaa näyttökokeessa, että hän osaa ammatissa toimimiseen tarvittavat asiat ja saa siitä todistuksen. Näyttöihin voi kuulua kirjallisia kokeita, käytännön työtehtäviä, tutkimuksia tai projekteja. Tässä työssä käsitelen laadunvarmistuksen näkökulmasta ainoastaan ALVAR:n (Ammattitutkintoaineiston laadunvarmistus) toimintaa, koska turvallisuusalalla näyttötutkinnot tilataan kyseisen organisaation kautta

Näyttötutkintoja käsitellään ammatillisten perustutkintojen, ammattitutkintojen ja erikoisammattitutkintojen kautta. Turvallisuusalalla näihin kategorioihin sijoitetaan turvallisuusalan perustutkinto, vartijan ammattitutkinto ja turvallisuusvalvojan erikoisammattitutkinto. Edellisten lisäksi oppilaitoksessa pidetään ns. lyhytkursseja, joita ovat vartijan työn perusteet ja vartijan peruskurssi, jotka suoritetaan myös näyttöperusteisesti.

Aikuisten näytöissä on keskeisellä sijalla ohjaus ja henkilökohtaistaminen. Nämä asiat tulevat esille selvitettyä sitä, miten tutkinnon suorittajan aikaisempi osaaminen tunnustetaan ja otetaan huomioon opiskelun sekä näyttöjen suunnittelussa. Tällä pyritään luomaan opiskelijalle joustava tutkinnon suorittamistapa.

Näyttöjen laadunvarmistuksesta vastaavat erityiset tutkintotoimikunnat. Nämä toimikunnat on asetettu toimialoittain ja – alueittain ja kehittämishankkeessa käsitellään yleisellä tasolla sekä turvallisuusalan tutkintotoimikunnan roolia että tehtäviä.

Näyttötutkinnot antavat aikuisopiskelijalle mahdollisuuden näyttää elämän varrella kertyneet kokemukset ja osaamiset valitsemallaan koulutuslallalla. Hän ei ole sidoksissa opetussuunnitelmien mukaiseen aikataulutukseen, niin kuin toisen asteen tutkinnoissa.

Aikuisella on kuitenkin mahdollisuus, niin halutessaan, hakeutua myös opetussuunnitelmaperusteiseen (toinen aste) koulutukseen. Kolmannessa luvussa onkin käsitelty lyhyesti opetussuunnitelmaperusteisen ammattiosaamisen näytöt käsitteenä.

Näyttötutkintojärjestelmä on saanut jalansijan suomalaisessa aikuiskoulutuksessa. Väestörakenteen muutos ja muut yhteiskunnalliset muutostekijät eivät oletettavasti ainakaan vähennä aikuiskoulutuksen ja näyttöjen tarvetta tulevaisuudessakaan.

2 NÄYTTÖTUTKINTOJEN TAUSTAA

2.1 Näyttötutkintojärjestelmä

Näyttötutkintojärjestelmä sai alkunsa vuonna 1994, kun siitä säädettiin ammattitutkintolaki (L 306/1994) sekä sitä täydennettiin asetuksella (A 308/1994) (Turpeinen, R. toim. 1995, 7). Näin mittava uudistus vaatii taustalle lait ja asetukset, jotka määrittelevät ne reunaehdot, joiden puitteissa toimitaan. Ilman näitä reunaehdottoja toiminnan yhteismitallisuutta olisi vaikea todeta.

Järjestelmän mukaan tutkinnot oli ositettava näyttökokeiksi ja edelleen näyttökoetehtäviksi. Keskeisinä ammattitaitokäsitteen määrittäjiksi luokiteltiin työelämä työ- ja tuotantoyksikköineen, työmarkkinat edunvalvonta-,

neuvottelu- ja ohjausjärjestelmiseen, opetushallinto sekä ammatin opiskelija itse omine käsityksineen ja valintoineen (Turpeinen, R. toim. 1995, 99).

Lainsäädännöllisesti asia ratkaistiin siten, että 1990-luvun alkupuolella tuli voimaan asetus, joka edellytti oppilaitoksen laativan henkilökohtaisen opintosuunnitelman (HOPS) jokaiselle aikuisopiskelijalle (Germo, Harju, Kallio, Koskinen, Kurhila & Leino. 1998, 3). Tämän tarkoituksena oli jo tuolloin suunnitella se, miten tutkinnossa tarvittava tieto opiskellaan yksilöllisesti jokaisen opiskelijan omista lähtökohdista.

HOPS:n suunnittelun taustalla vaikutti seikka, että opiskelija ei ole tullessaan tyhjä taulu, vaan he ovat yksilöitä, omine kokemuksineen ja tietoineen (Rauste-von Wright & von Wright. 1996, 122). Sen rakenne ja suunnittelu saattoivat kuitenkin poiketa jonkin verran toisistaan eri oppilaitoksissa. Tämä asia on havaittu muun muassa kirjoittajan omissa käytännön kokemuksissa ja muiden opiskelijoiden kanssa käymissä keskusteluissa verrattaessa HOPS:ien välisiä eroja oppilaitosten välillä. Opiskelijat vertailevat joskus saman koulutusalan eri oppilaitosten käytäntöjä keskenään.

Joidenkin käsitteiden määrittely tuotti vielä ongelmia. Yhtenä sellaisena asiana koettiin ammattitaidon käsitteen merkitys, sillä se ei ollut vielä selkiintynyt. Toisinaan ammattitaidosta käytettiin kvalifikaation tai pätevyuden käsitteitä, mutta niiden tarkempaa määrittelyä ei juuri tehty (Turpeinen, R. toim. 1995, 7).

2.2 ALVAR ja näyttötutkintoaineistot

Kun keskeisiä päätöksiä oli tehty, alkoi näyttöjen aineistojen kerääminen. Tässä kappaleessa käsittelen laadunvarmistuksen näkökulmasta ainoastaan ALVAR:n (Ammattitutkintoaineiston laadunvarmistus) toimintaa, koska turvallisuusalalla aikuisten näyttötutkinnot tilataan kyseisen organisaation kautta.

Varsinainen tilaaminen tapahtuu nettiyhteyksin tunnussanan avulla. Näyttöaineisto tulostetaan opiskelijoittain sekä myös opettajan arviointilomakkeet vastauksineen. Kahta peräkkäistä täysin samanlaista

näyttötutkintoa samaan tutkinnon osaan ei tule vaan niiden sisältöä vaihdellaan.

ALVAR kehittää näyttötutkintoaineistoja pyytämiensä palautteiden perusteella. Ajatusmalli on hyvä, mutta tärkeää on tosiasiallisesti huomioida niiden sisällöstä annettuja palautteita näyttötutkintoaineistojen edelleen kehittämiseksi, koska muuten palautteiden pyytämällä ei ole merkitystä.

Keskeiset työmarkkinajärjestöt ja Opetushallitus allekirjoittivat syyskuussa 1994 sopimuksen, jonka perusteella muun muassa ALVAR (toimii puolueettomana näyttötutkintojen järjestämisen ja kehittämisen kumppanina) ryhtyi kolmikantaperiaatteen mukaisesti suunnittelemaan keskeisiin tekniikan sekä teknillisten palvelualojen tutkintoihin kansallisesti yhtenäistä näyttötutkintoaineistoa (<http://www.alvar.fi/historia.htm/> 29.2.2008).

Kyseisessä sopimuksessa ovat mukana mm. Suomen Ammattiliittojen keskusjärjestö, Teollisuus ja Työnantajat sekä Opetushallitus. Nykyään ALVAR ohjaa alan ammattilaisia laatimaan valtakunnallisia, työelämälähtöisiä näyttötutkintoaineistoja yhteistyössä tutkintotoimikuntien kanssa, näiden ohjaamina ja hyväksyminä yhdistävät aineiston tekemiseen kunkin alan työelämän ja koulutuksen asiantuntijat, seuraa jatkuvasti palautetta kehittääkseen aineistojen vastaavuutta ja rinnastettavuutta, toteuttaa projekteja sekä lisää näyttötutkintojärjestelmän tunnettuutta työelämälle (<http://www.alvar.fi/historia.htm/>1.3.2008.).

ALVAR tarjoaa palvelujaan muille toimijoille muun muassa seuraavin aineistoin: Lähde liikkeelle -lehti, verkkoneuvonnalla (kysymys- ja vastauspalvelu), puhelinneuvonnalla, portaalilla www.nayttotutkinnot.fi, perehdyttää 1) järjestäjiä, 2) arvioijia ja 3) näyttötutkintoaineiston kehittäjiä ja näyttötutkintomestareita, järjestää näyttötutkintomestareiden täydennyskoulutusta, alakohtaista arvioijien perehdyttämistä, näyttötutkintoaineiston suunnittelukoulutusta ja järjestää seminaareja, näyttötutkintopäiviä, kehityspäiviä sekä tekee ja teettää ESR-rahoitteisia projekteja (<http://www.alvar.fi/historia.htm/>1.3.2008.).

2.3 Lain ja asetusten näkökulma

Näyttötutkintojärjestelmää koskevat säädökset liitettiin lakiin ja asetukseen ammatillisesta aikuiskoulutuksesta vuonna 1998 ja ne astuivat voimaan seuraavan vuoden tammikuun ensimmäisenä päivänä (<http://www.finlex.fi> 13.2.2008).

Lainsäädännössä määriteltiin se, mitkä ovat näyttötutkintoja ja mitkä perustutkintoja.

Ammatillisella aikuiskoulutuksella tarkoitetaan tässä laissa ammattitaidon hankkimistavasta riippumattomia, näyttötutkintoina suoritettavia ammatillisia perustutkintoja, ammattitutkintoja ja erikoisammattitutkintoja samoin kuin niihin valmistavaa koulutusta sekä muuta kuin näyttötutkintoon valmistavaa ammatillista lisäkoulutusta

(<http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1998/19980631>, 21.3.2008).

Näyttötutkintoihin liittyviä lakeja, asetuksia, määräyksiä ja ohjeita ovat muun muassa: Laki ammatillisesta aikuiskoulutuksesta (631/1998), Asetus ammatillisesta aikuiskoulutuksesta (812/1998), Laki ammatillisesta koulutuksesta (630/1998), Asetus ammatillisesta koulutuksesta (811/1998), Asetus opetustoimen henkilöstön kelpoisuusvaatimuksista (986/1998), Opetusministeriön asetus ammatillisista perustutkinnoista, Opetusministeriön asetus ammatillisesta aikuiskoulutuksesta annetussa laissa tarkoitetusta tutkintorakenteesta, Näyttötutkinnon perusteet (OPH:n määräys), Näyttötutkintojen järjestämissopimukset ja sopimusten tekeminen (OPH:n määräys 70/011/2000), Henkilökohtaisten opiskeluohjelmien laatiminen (OPH:n määräys 47/011/2000) ja todistukset näyttötutkinnoista, näyttötutkintoihin valmistavasta koulutuksesta ja oppisopimuskoulutuksesta (Opetushallitus (toim.). Näyttötutkinto-opas, s. 10).

3 NÄYTTÖTUTKINNOT

3.1 Käsitteitä

Voidakseen sujuvasti lukea näyttöihin liittyvää kirjallisuutta, on tiedettävä ainakin siihen liittyvät keskeisimmät käsitteet. Aikuiskoulutuksen parissa olevalta opettajalta vaaditaan näiden käsitteiden tuntemista, koska hänen on kyettävä esimerkiksi selvittämään niiden merkityksiä aikuisopiskelijalle.

Käsiteluettelo on kokonaisuudessaan liitteessä 1. Tutkinnon suorittajan näkökulmasta tärkeimpiä käsitteitä mielestäni ovat: Henkilökohtainen opiskeluohjelma, koulutuksen järjestäjä, valmistava koulutus, arvioija, kolmikanta, henkilökohtainen näyttösuunnitelma, näyttötutkinto, näyttöympäristö, todistus tutkinnon osan suorittamisesta, tutkinnon perusteet, tutkinnon tai sen osan suorittaja ja tutkintotodistus.

Tiettyjen käsitteiden tunteminen helpottaa opiskelijan näyttötutkintoihin valmistautumista ja osallistumista. Niitä käsitteitä, jotka liittyvät oppilaitoksen järjestämisoikeuksiin, ei opiskelijan ole välttämättä syytä tietää, koska ne eivät kohdennu suoranaisesti hänen opiskeluidensa edistämiseen.

3.2 Näyttötutkinnon perusteet

Suomessa annettavaa koulutusta ja tutkinnon suorittamista säätelevät erilaiset lait ja asetukset. Lisäksi aikuisten ammatillisesta peruskoulutuksesta on voimassa, mitä ammatillisesta koulutuksesta annetussa laissa säädetään. Valmistava koulutus ja tutkintojen suorittaminen perustuu näyttötutkinnon perusteisiin (<http://www.edu.fi/julkaisut/nayttoopas.pdf>/ 1.3.2008, s. 11).

Näyttötutkinnot ovat ammattitaidon hankkimistavasta riippumattomia. Tutkinnon suorittaja on voinut hankkia tietonsa ja taitonsa missä tahansa elämäntilanteessa tai paikassa. Kyseessä voi olla työssä, opiskelussa tai jopa harrastuksissa hankitut valmiudet (http://www.koulutusnetti.fi/?path=ammatilliseet_nyttutkinnot/7.5.2008).

Näyttötutkintojen rakenteet ovat modulaarisia. Ne muodostuvat työelämästä ja sen kehittymistarpeista johdetuista tehtäväkokonaisuuksista, joille on ominaista toiminnallisen ja tiedollisen perustan yhteisyys, ammattitaidon monipuolisuus sekä työprosessin ja sen tulosten yhdentyminen (http://www.edu.fi/julkaisut/maaraykset/naytot/vartijan_at.pdf/29.2.2008).

Edellisen kappaleen sisältö on tavoittelemisen arvoinen asia, mutta onko se käytännössä todella kaikilta osin saavutettavissa? Jos todella noihin tavoitteisiin halutaan päästä, vaatii se laaja-alaista yhteistyötä oppilaitoksen ja työelämän välillä. Koulutuksen on oltava perillä siitä, että mitä muutoksia työelämässä milloinkin tapahtuu. Muutoksia voivat olla esimerkiksi tietotekniikan ja erilaisten välineiden kehittyminen, mikä nykyään onkin erittäin nopeaa.

Tutkintoa suorittava voi valita ne tutkinnon osat, jotka ovat juuri hänelle tarpeen. Tutkinnon osa muodostaa ammattipätevyyden osa-alueen, joka voidaan erottaa luonnollisesta työprosessista itsenäiseksi ja arvioitavaksi kokonaisuudeksi (<http://www.edu.fi/29.2.2008>).

Ennen valintaa edeltää suunnittelu, jossa opiskelijalle laaditaan henkilökohtainen näyttösuunnitelma, mistä käy ilmi mitä näyttöjä, missä ja milloin hän antaa. Näytöt voidaan antaa tutkinnon osa kerrallaan. Kaikkia tutkintoja ei ole pakko käydä antamassa samassa paikassa vaan myös eri järjestäjien (hyväksytty järjestäjä) tutkintotilaisuudet huomioidaan (<http://www.nayttotutkinnot.fi/miksi.htm/2.3.3008>).

Periaatteessa tutkinnon suorittaja voisi siirtyä näytöstä näyttöön, ilman valmistavaa koulutusta, jos hänellä olisi tarvittava ammattitaito aikaisempien kokemusten perusteella. Käytännössä tämä on ainakin turvallisuusalalla erittäin harvinaista. Aina on tarvittu vähintään jonkin osa-alueen valmistavaa koulutusta, ennen näyttöjen antamista, ja koko tutkinnon suorittamista.

Koulutuksen järjestäjä huolehtii näyttötutkintoon valmistavaan koulutukseen hakeutumisen, tutkinnon suorittamisen ja tarvittavan ammattitaidon hankkimisen henkilökohtaistamisesta sekä se päättää näyttötutkintoon

valmistavan koulutuksen sisällöstä ja järjestämisestä tutkintojen perusteiden mukaisesti (<http://www.edu.fi/julkaisut/nayttoopas.pdf>/ 1.3.2008, 12).

Arviointi tapahtuu annetun/annettujen näytön/näyttöjen perusteella ja tutkinnon perusteissa on noudatettava määriteltyjä ammattitaitovaatimuksia, arvioinnin kohteita ja kriteerejä sekä ammattitaidon osoittamistapoja. Näyttöjen on vastattava todellisuutta ja ne voidaan pitää työpaikalla, järjestäjän tiloissa tai osittain jopa molemmissa. Pääasia on, että se palvelee mahdollisimman hyvin suorittajan tilannetta ja on sidoksissa todellisen työelämän tilanteisiin.

Käytännössä (turvallisuusalalla) on havaittu, että näyttöjen antaminen autenttisissa olosuhteissa on vaikeaa, koska ne vaativat yleensä erikoisjärjestelyjä. Turvallisuusalan yritykset saattavat suhtautua nihkeästi oppilaitoksen esittämiin pyyntöihin esimerkiksi siitä, että näytöt voitaisiin antaa heidän valvomossaan liittyen valvomotyöskentelyyn. Valvomon pitää näytöstä huolimatta toimia täysipainoisesti, hälytyksiä saattaisi tulla kesken näytön ja pahimmassa tapauksessa se olisi keskeytettävä hälytystoiminnan toimenpiteiden ajaksi.

Vartijan näyttöjen antaminen esimerkiksi ostoskeskuksessa voisi aiheuttaa erilaisia kiusallisia tilanteita, koska siellä oleilee juuri niitä henkilöitä, joita vartija joutuu poistamaan sieltä työelämässä. Nämä henkilöt voisivat häiritä näyttöjä merkittävällä tavalla. Lisäksi vartijan toimintaan liittyvää näyttöä ei voida välttämättä arvioida oikeilla asiakkailla, jos näytön antajalla ei ole vielä poliisin hyväksyntää vartijaksi. Näin ollen näytön antaminen autenttisilla paikoilla menettää osin merkitystään. Usein näytöt pidetään oppilaitoksen tiloissa ja asiakkaina toimivat esimerkiksi muut opiskelijat ja/tai opettajat.

Esimerkiksi edellä mainituista syistä voidaan turvallisuusalan yritysten vastahakoisuuden osallistua näyttöihin ymmärtää, koska ne vaativat niiltä henkilöstö- ja kalustoresursseja. Lisäksi näyttöjen järjestäminen asiakkaiden keskuudessa voi aiheuttaa erilaisia vaaratilanteita, joihin suorittaja ja vastaanottajat eivät osaa varautua etukäteen. Näyttöä olisi siis vaikea toteuttaa suunnitelmien mukaan.

Oppilaitos toimittaa näytöt hyväksytysti (ja myös hylättyjen) suoritettujen koontilistan sekä näyttöjen tulokset tutkintotoimikunnalle todistusten toimittamista varten. Turvallisuusalalla todistukset toimitetaan sekä sähköisesti että paperiversioina.

3.3 Tutkintotoimikunnat

”Tutkintotoimikunnat ovat lakisääteisiä luottamushenkilöelimiä, jotka asetetaan hoitamaan julkista tehtävää” (Opetushallitus, Näyttötutkinto-opas, s. 36). Näiden instanssien tehtävänä on toimialoittain ja – alueittain varmistaa tutkintojen hyvä laatu ja yhteismitallisuus.

Lisäksi toimikuntien tehtävänä on valvoa ja ohjata näyttötutkintojärjestelmän toimivuutta, tehdä ehdotuksia ja aloitteita järjestelmän ja tutkintojen kehittämiseksi sekä taata riittävä määrä tutkintotilaisuuksia (http://koulutusnetti.fi/?path=ammattilliset_nyttutkinnot/7.5.2008).

Turvallisuusalalla tutkintotodistukset kirjoittaa toimikunnan puheenjohtaja Pirjo Heikkanen (http://www.oph.fi/tutkinnot_ja_opiskelu/aikuisten_ammattilliset_nayttotutkinnot/tutkintotoimikuntien_kotisivut/muu_tekniikan_ja_liikenteen_alan_koulutus/turvallisuusalan_tutkintotoimikunta/pysyvaisohjeet_tutkintojen_jarjestajille/9.5.2008). Opetushallituksen turvallisuusalan toimikunnan sivuilta löytyy myös muuta tietoa, lomakkeita, kokouspöytäkirjoja ja ajankohtaista-palsta, jossa voi olla esimerkiksi uusia todistusohjeita. Sivuilla kannattaakin käydä aika ajoin tarkistamassa mahdolliset uudistukset ja muutokset koulutusosalalla.

3.4 Ammattiosaamisen näytöt

Jos aikuinen päättää lähteä opiskelemaan opetussuunnitelman mukaista koulutusohjelmaa, tulee hänen suorittaa ammattiosaamisen näyttöjä koulutuksensa aikana. Tutkinnon suorittaminen etenee siis oppilaitoskohtaisen opetussuunnitelman mukaan. Se tarkoittaa käytännössä sitä, että kaikki samassa koulutuksessa olevat valmistuvat samaan aikaan. Valmistuminen

edellyttää osallistumista tietyssä määrin koulutukseen, harjoittelemalla (työssä oppiminen) sekä antamalla ammattitaidosta näytteitä koulutuksen varrella.

Ammattiosaamisen näytöt voidaan kiteyttää esimerkiksi seuraavasti.

”Ammattiosaamisen näytöt ovat ammatillisten perustutkintojen opetussuunnitelman perusteisessa koulutuksessa osa opiskelija-arviointia”. (<http://www.edu.fi/julkaisut/nayttoopas> 1.3.2008, 6).

Ammattiosaamisen näytöt sijoittuvat koko opiskelun ajalle, ovat osa koulutusta ja opiskelijan arviointia sekä ne koostuvat myös ammattiosaamisen näytöistä ja muusta arvioinnista (<http://www.edu.fi/julkaisut/nayttoopas> 2.3.2008, 12).

Ammattiosaamisen näytöt ovat ennalta suunniteltuja tapahtumia, jotka on tehty yhteistyössä kouluttavan tahon ja työelämän kanssa. Ne keskittyvät tiettyyn prosessiin tai työtehtävään, joiden tarkoitus on olla mahdollisimman lähellä todellista työtehtävää. Opiskelija osoittaa näytössä osaavansa toimia työtilanteissa, jotka on simuloitu mahdollisimman lähelle aitoja tapahtumia. Tehdyt toimenpiteet arvioidaan ja verrataan opetussuunnitelmien tavoitteissa määriteltyihin ammattitaitotavoitteisiin.

Aikuisen elämäntilanne ratkaisee sen, kannattaako hänen lähteä suorittamaan tutkintoa edellä mainitulla tavalla. Jos hänellä on perhettä, miten perhe suhtautuu kokopäiväiseen opiskeluun? Työssä käyminen onnistuu, mutta se pitää tehdä ilta- tai yötyönä. Opetussuunnitelmaperusteinen opiskelu sopiikin yleensä paremmin esimerkiksi peruskoulusta opiskelemaan tulleelle kuin aikuisopiskelijalle.

4 NÄYTTÖTUTKINTOPROSESSI

4.1 Yleistä

Itse prosessi voi alkaa usealla eri tavalla. Aikuisopiskelija voi olla työssä, työtön tai muusta syystä työelämän ulkopuolella (vamman/sairaudesta, joka haittaa vanhan työn suorittamista). Hakeutuminen koulutukseen on myös moninaista.

Osa hakeutuu omasta halustaan, toiset työnantajan kehotuksesta tai jonkun viranomaisen ohjaamana.

Alkuvaiheessa opiskelijan pitää selvittää itselleen ne motivaatiotekijät, joiden avulla hän aikoo tutkinnon suorittamisen aloittaa, ja päästä valmistumiseen asti. On myös syytä esittää itselleen kysymyksiä siitä, onko tutkinto itselle tarpeellinen, löytääkö sen avulla töitä, miten yhdistää opiskelu ja muu elämä, entä rahoitus tai missä tutkinnon voi suorittaa. Varsinkin perheelliselle nämä ovat erittäin tärkeitä kysymyksiä.

Valmistavan koulutuksen rahoituksesta vastaavat eri tahot. Koulutukseen hakeudutaan eri tavoin. Alla esitetään eri vaihtoehtoja:

Omaehtoinen koulutus → hakeutuminen oppilaitoksen kautta

Työvoimakoulutus → hakeutuminen työvoimatoimiston kautta

Oppisopimuskoulutus → hakeutuminen oppisopimustoimiston kautta

(Mikko Gunnar, jne., Ohjaus näyttötutkinnon ja valmistavan koulutuksen henkilökohtaistamisessa, 2004, s. 12). Prosessi etenee alkuvaiheen jälkeen ohjauksen kautta henkilökohtaiseen näyttö- ja oppimissuunnitelmaan (mukaan luettuna valmistava koulutus) ja lopuksi urasuunnitteluun, jonka tarkoituksena on työn löytäminen valmistumisen jälkeen.

4.2 Ohjaus

Ohjausta oppimisympäristössä on ajan, huomion ja kunnioituksen välistä vuorovaikutusta opiskelijan ja opettajan välillä. Sitä voidaan pitää neuvotteluna ja vuorovaikutuksen tuottamisen metodologiana, jolla prosessoidaan ihmisen elämäntilanteita ja yhä monimutkaisempia yksilöllisiä ja yhteisöllisiä haasteita (Mikko Gunnar, jne. 2004, s. 16). Esimerkiksi lähtötason kartoitus on yksi osa ohjausta. Sitä käsitellään myöhemmin tässä alaluvussa.

Parhaimmillaan ohjausta pidetään tasavertaisena neuvottelutilanteena (Mikko Gunnar, jne. 2004, s. 17). Pitää kuitenkin huomioida se tosiasia, että samanlainen ohjausmetodi ei sovi sellaisenaan kaikille opiskelijoille. Tässä nousee keskeiseen asemaan opiskelijatuntemus. On kuitenkin muutamia periaatteita, joita aikuiskoulutuksessa on syytä yleisesti noudattaa; ne ovat

myös hyvän tavan mukaisia käytäntöjä. Näitä periaatteita ovat esimerkiksi kunnioitus ja empatia, opiskelijan asioista kiinnostuminen, konkretisoiminen ja välittömyys ja ohjauskeskustelun yhteen vetäminen. Keskeinen väline ohjauksessa on siis vuoropuhelu.

Aikuinen ei yleensä tarvitse samanlaista ohjauksellista huolenpitoa kuin toisen asteen nuoret. He ovat kuitenkin tarkkoja siitä, että opetus etenee ihmisiä kunnioittaen; heillä on käsitys siitä, mitä aikuisopiskelu tarkoittaa. Nuoret opiskelijat pitävät opettajaa ”ylempänä”, mutta aikuisopiskelijat odottavat tulevansa kohdelluksi tasavertaisena.

Lähtötaso

Lähtötason kartoituksessa on tärkeää todentaa aikuisen omaa käsitystä osaamisestaan, varsinkin silloin, jos hän pitää itseään ”liian” pätevänä tai vähättelee omaa ammattitaitoaan. ”Liian” pätevät saattavat pitää joistakin töissä oppimistaan käytännöistä tiukasti kiinni, vaikka koulutus osoittaa heille, että kyseinen toimintamalli voi työtehtävissä olla jopa vaarallista.

Näiden kyseenalaisten käytäntöjen poisoppiminen on työlästä. Useamman vuoden työssä olleet haluavat todella asettaa oppilaitoksen tarjoamat opetukset testiin ja jostakin syystä he ovat valmiimpia hyväksymään työelämän toimintamallit helpommin osaksi omaa toimintaansa kuin oppilaitoksen. Yhtenä syynä pidän sitä, että osalla työelämässä olevilla on se käsitys, että oppilaitos on erkaantunut liian kauas käytännön työelämästä. ”Oppilaitos tarjoaa vain teoriaa, mutta työ opitaan vasta kentällä ja silloin oppilaitoksen opit pitää unohtaa”. Opettajilla onkin haastetta muuttaa tämä käsitys ohjauksellisin keinoin parempaan suuntaan.

Näyttöjen ja työssä oppimisen ohjaus

Näyttöjen suhteen täytyy ohjauksen olla perusteellista. Väärään aikaan sijoitettu näyttö aiheuttaa epäonnistumisia ja pettymyksiä, jotka saattavat tehdä pahaa jälkeä opiskelijan itseluottamukseen ja uskoon selviytyä tutkinnosta.

Tilanne voi olla esimerkiksi seuraavanlainen: oppilaitoksessani on aikaisemmin ollut yksi opettaja turvallisuusalalla. Tämä on aiheuttanut sen, että hänellä ei ole ollut aikaa tehdä opiskelijoiden kanssa näyttösuunnitelmia. Yhdellä opiskelijalla on nyt edessään ongelma; suunnittelemattomuus on johtanut siihen, että hän on mukana liian monella kurssilla. Tilanne on sellainen, että hänellä ei ole aikaa valmistautua näyttöihin ja siten hän ei ole suorittanut niitä hyväksytysti. Hänen kohdallaan ongelmat alkavat pikkuhiljaa kasaantua ja ovat kohta kestäättömät.

Opettajan näkökulmasta hänen tilanteensa pitäisi ottaa käsittelyyn välittömästi. Asiaa vaikeuttaa hieman se, että aikuisilla ei ole läsnäolopakkoa oppitunneilla ja/tai harjoituksissa. Jos opiskelija ei ole paikalla, on hänen tilannettaan hankala käsitellä. Monet rahoittavatkin opiskelunsa olemalla töissä, joten poissaoloja eräillä opiskelijoilla saattaa olla paljon. Henkilökohtaistamisen suunnitteluun menee aikaa opiskelijasta riippuen noin tunnista kahteen tuntiin.

Yksi ohjauksen osa-alue on työssä oppimisen ohjaus. Se käsittää oppijoiden ohjauksen työssä oppimiseen, työpaikkaohjaajien ja työpaikkojen valmistamisen oppimisen ohjaamiseen, työssä oppimisen arvioinnin ohjauksen työpaikalla ja lopuksi arviointi opiskelijaryhmässä työssäoppimisen jälkeen (Mikko Gunnar, jne. 2004, s. 39 - 43)

4.2.1 Henkilökohtaistaminen

Henkilökohtaistaminen tarkoittaa osaamisen tunnistamista ja sen tulkintaa verrattuna tutkinnon ammattitaitovaatimuksiin. Se jäsentyy kolmeen vaiheeseen, jotka osin limittyvät (Laitinen, Nurminen & Soininen toim. 2007, 100).

Tutkintoprosessi etenee koulutukseen hakeutumisen, itse tutkinnon suorittamisen ja ammattitaidon hankkimisen vaiheiden toteutumisenä:

- Kun aikuinen hakeutuu koulutukseen, koulutuksen tai tutkinnon järjestäjä selvittävät hakijan lähtötason. Osaamisen ja muut lähtökohdat huomioiden hänelle suunnitellaan soveltuva tutkinto
- Tutkinnon suorittamisen aikana noudatetaan niitä vaatimuksia mitä tutkinnon perusteissa on määritelty. Tutkinto suoritukseksi voidaan tunnustaa myös aikaisemmin osoitettu ja arvioijien hyväksymä osaaminen
- Ammattitaidon hankkimisessa valitaan opiskelijalle soveltuvat koulutuksen järjestämismuodot, oppimisympäristöt, opetus- ja arviointimenetelmät ja ohjaustoimet
(http://www.koulutusnetti.fi/?path=ammattilliseet_nyttutkinnot/7.5.2008).

Jokaiselle tutkintoon tai tutkintoon valmistavaan koulutukseen hakeutuvalla henkilöllä on siis tehtävä henkilökohtaistamissuunnitelma, minkä tulee sisältää ainakin seuraavat asiat:

- näyttötutkintoon ja siihen valmistavaan koulutukseen hakeutuminen:
- tutkinnon suorittaminen ja
- tarvittavan ammattitaidon hankkiminen.

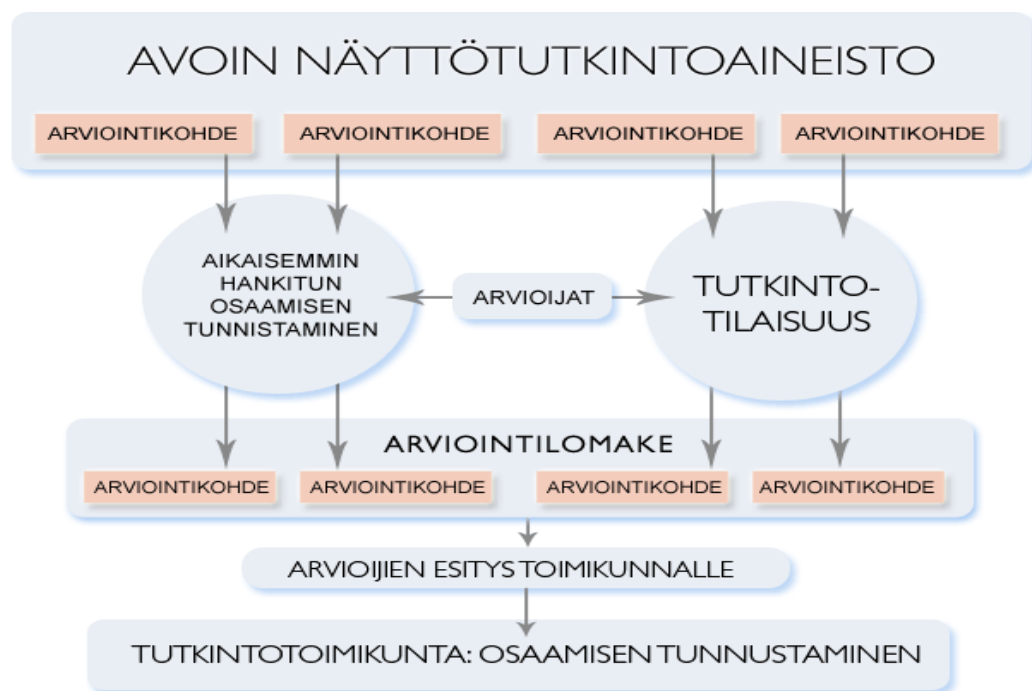
(<http://www.nayttotutkinnot.fi/opiskelumateriaalit/index.htm/2.3.2008>.)

Oppilaitoksen turvallisuusallalla henkilökohtaistaminen pitäisi tapahtua siten, että vastuuopettaja keskustelee opiskelijan kanssa hänen taustoistaan. Opiskelijalla on kyseisessä tilaisuudessa opiskelu- ja työtodistukset mukanaan. Haastattelun edetessä opettaja täyttää sähköistä lomaketta, johon opiskelijan tietoja merkitään. Opettaja tallentaa lomakkeen oppilaitoksen asemalle, josta koulutussihteerit seuraavat oppilaan opintojen etenemistä.

Lomakkeesta käyvät ilmi hänen opiskelu- ja näyttösuunnitelmansa sekä hänen opiskelu- ja työkokemukset. Jos jotakin oppiainetta tai sen osaa henkilökohtaistetaan (luetaan hyväksi), on se ensin hyväksyttävä tutkintotoimikunnalla. Opiskelija käy myös täyttämässä oman osaamiskartoituksensa www.osaan.fi-sivulla. Tämän jälkeen opettaja käy vielä ohjauskeskusteluja oppilaiden kanssa ja suunnitelmia tarkennetaan.

Turvallisuusalan perustutkinnon opiskelijat aloittivat opiskelut tammikuussa 2007. Tällä hetkellä eletään toukokuuta ja heillä yhdelläkään ei ole vielä tehty henkilökohtaistamista. Tämä tarkoittaa sitä, että heillä ei ole opiskelu- eikä näyttösuunnitelmia.

Lähtötason kartoituksen tavoitteena on arvioida, mitä tutkintoon haluava jo osaa ja mitkä ovat hänen osaamisvajeensa. Henkilökohtaistamisen yksi tärkeimmistä kartoittamisen tavoitteista on, että osaamistason ollessa riittävä, henkilö voidaan ohjata suoraan näyttöön.

KUVIO 1. Näyttötutkinnon henkilökohtaistaminen ja avoimet näyttötutkintoaineistot (http://www.alvar.fi/avoin_kaavio.htm/29.2.2008).

Henkilökohtaistamisessa on huomioitava myös tietotaidon kasvattaminen teoriakoulutuksella, ammattiosaamisen kasvattaminen työharjoittelulla ja tarvittavat ohjaustoimet, jotka edistävät opiskelijan tavoitteen saavuttamista mahdollisimman nopealla aikataululla (<http://www.nayttotutkinnot.fi/opiskelumateriaalit/index.htm> 2.3.2008).

4.2.2 Valmistava koulutus

Tavallisesti tutkinnon suorittajan osallistuvat jollakin tavalla valmistaviin koulutuksiin. Koulutusten tarve määritellään esimerkiksi aikaisemman koulutuksen ja työkokemuksen kautta hankittu osaaminen suhteessa suoritettaviin näyttötutkintoihin ja niiden ammattitaitovaatimuksiin.

Valmistavan koulutuksen henkilökohtaistamiseksi opiskelijoilla tulee olla kirjallinen henkilökohtainen opiskeluohjelma, johon kuuluvat oppimissuunnitelma ja näyttösuunnitelma (OPH, näyttötutkinto-aineisto, s. 33). Koulutuksen tulee perustua voimassa oleviin tutkintojen perusteisiin. Koulutusta varten järjestäjä laatii ja hyväksyy opetussuunnitelman sekä koulutukseen osallistuville ammattitaidon näytöt osana valmistavaa koulutusta (Mikko Gunnar, jne. 2004, s. 11).

Turvallisuusalalla ei juuri kukaan voi osallistua suoraan näyttöihin ilman valmistavaa koulutusta. Opiskelijoilla on kyllä tietämystä alalta, mutta näytön ammattivaatimusten osalta he tietävät vain osan näyttöön kuuluvista asioista. Näin ollen on selkeintä, että kaikki osallistuvat valmistavaan koulutukseen alusta loppuun.

4.2.3 Uraohjaus

Urasuunnittelulla tarkoitetaan ammatillisen sijoittumisen ja opiskelun suunnittelua sekä opiskelijan omien vahvuuksien ja kehittämistarpeiden että uramahdollisuuksien ja – päämääränsä tiedostamista (<http://www.tao.tampere.fi/opinto-ohjaus/uraohjaus/9.5.2008>).

Uraohjaus pitää olla mukana näyttötutkintoprosessissa aivan alusta asti. Viimeisen kuukauden aikana, ennen valmistumista, suoritettu hätäinen uraohjaus tulee auttamatta liian myöhään. Tässä asiassa on opettajilla varmasti parantamisen varaa. Ohjaus tulisi järjestää eri tahojen välisenä yhteistyönä, esimerkiksi yhtenä osapuolena voisi olla Työvoimatoimiston ammatinvalinnanohjaus (Mikko Gunnar, jne. 2004, s. 44).

Uraohjaus on mielestäni erityisen tärkeässä asemassa silloin, kun näyttöjä ei saada suoritettua hyväksytysti. Opettajan rooli on silloin saada käännettyä pettymykset voimavaraksi. Ellei tätä tehdä, saattaa opiskelija jossakin vaiheessa lopettaa opintonsa esimerkiksi itseluottamuksen puutteen takia. Negatiiviset ajatukset on saatava käännettyä positiivisiksi signaaleiksi opiskelijan kokonaisvaltaisessa kehitymisessä; myös epäonnistuminen on opettavaista.

Aikuisten uraohjauksella on myös työuupumusta ja ammatilliseen umpikujaan joutumista ehkäisevä vaikutus (Mikko Gunnar, jne. 2004, s. 45).

Aikuisopiskelijoilla on oppilaitosta kohtaa korkeat odotukset aikuisopiskelusta ja ohjauksen laadusta. He ovat myös paljon kriittisempiä kohtelustaan kuin toisen asteen opiskelijat. Mielestäni monessa oppilaitoksessa hoidetaan hyvin näyttötutkintojen ohjausprosessi muuten, mutta uraohjaukseen ei ole tarpeeksi kiinnitetty huomiota heti opintojen alussa.

4.3 Näyttöjen hyödyt

Näyttötutkinnot mahdollistavat ammattitaidon saavuttamisen ja kehittämisen aivan sen mukaan mikä on suorittajan elämäntilanne. Paineita ei tarvitse ottaa siitä, että kaikki olisi suoritettava yhdellä kertaa vaan ne voi jakaa osiin ja siten eri kertoihin. Tarvittaessa on opettajan ohjattava oppilasta näissä asioissa. Tutkinnot antavat kokeneelle henkilölle mahdollisuuden ns. nopeaan papereiden saantiin, jolloin hänen kilpailukykynsä työmarkkinoilla paranee (<http://www.nayttotutkinnot.fi/miksi.htm/2.3.3008>).

Yksilöllisyys

Jos tutkinnon suorittajalla ei ole ollut tähän asti osaamisestaan todistusta, niin näyttöjen kautta hän saa sen nopeammin kuin lähtemällä opetussuunnitelmaperustaiseen opetukseen. Tämä lisää varmasti myös hänen motivaatiotaan työtä kohtaan ja voi vaikuttaa positiivisesti myös palkkaukseen (<http://www.nayttotutkinnot.fi/miksi.htm/2.3.2008>). Samalla hän saa tietoa myös jatkokoulutusmahdollisuuksista sekä hyvää kokemusta erilaisista oppimisympäristöistä.

Suorittaja voi myös arvioida muun muassa sen, että onko hänen ammattitaitonsa todella sillä tasolla, mitä hän on kuvitellut sen olevan. Näyttöympäristö ja järjestelyt pitävät olla kuitenkin sellaisia, että tosiasiallinen vertailu on mahdollista tehdä.

Hyöty työnantajalle

Jos yrityksellä on palveluksessaan työntekijöitä, joilla ei ole osaamisestaan mitään näyttöä, se voi vaikuttaa yrityksen imagoon negatiivisesti (<http://www.nayttotutkinnot.fi/miksi.htm/2.3.2008>). Henkilöstösektorin johdolla tehtävä henkilöstön kehittämissuunnitelma on yksi kilpailukyvyn valtti. Henkilöstö tietää, että organisaatio panostaa heihin ja heidän osaamiseensa, joten sillä on yleensä positiivinen vaikutus heidän työmoraaliin.

Laadukkaasti suunnitellut ja toteutetut henkilöstön näytöt lisäävät organisaation arvostusta ulkopuolisten silmiin. Tämä mahdollistaa myös monipuolisen osaamisreservin, mikä auttaa yritystä hyödyntämään henkilöstöä tehokkaammin toiminnan eri tilanteiden ja tarpeiden mukaan (<http://www.nayttotutkinnot.fi/miksi.htm/2.3.2008>). Yrityksen näkökulmasta katsoen se voi vaikuttaa koulutuksien sisältöön haluamallaan tavalla. Organisaation tarve on osaamisen hankkimisessa etusijalla.

Yritykset voivat hyötyä myös asiantuntevasta tiedotuksesta, ohjauksesta ja koulutuksesta, henkilöstön lisäkouluttamisen mahdollisuuksista näyttötutkintojärjestelmän avulla, luotettavista ammatillisen koulutuksen yhteistyökumppaneista, toimivista koulutuksen yhteistyöverkoista sekä tietoa jatko-opintomahdollisuuksista (<http://www.nayttotutkinnot.fi/miksi.htm/2.3.2008>).

5 AIKUISKOULUTUSKESKUKSEN TURVALLISUUSALAN NÄYTTÖTUTKINNOT

5.1 Yleistä

Aikuiskoulutuskeskuksessa on kehitetty näyttötutkintostrategia. Strategiassa on esillä visio, missio, toiminta-ajatus ja arvot. Edellisten lisäksi ovat käsitelty strategiset linjaukset asiakkaan, talouden, prosessin sekä henkilöstö- ja kehittämisen näkökulmasta. Nämä linjaukset ovat jokaisen opettajan saatavilla kyseisen oppilaitoksen intra-sivuilla.

Oppilaitoksen vision mukaan yksi keskeisiä työelämän pullonkauloja tulee lähitulevaisuudessa olemaan osaavan työvoiman puute. Uutta työvoimaa tullaan rekrytoimaan alueilta, joita tähän saakka on pidetty marginaalisina: maahanmuuttajista ja pitkään työttöminä olleista sekä työelämän ulkopuolella olevista ryhmistä (erityisryhmiin kuuluvat). Tämän joukon saaminen työelämän piiriin edellyttää voimakasta panostusta ammatilliseen koulutukseen, uusiin pedagogisiin menetelmiin ammatillisessa opetuksessa sekä ohjaukseen.

Aikuiskoulutuskeskuksen ohjaussuunnitelman tarkoituksena on kuvata oppilaitoksen ohjaustoiminnan periaatteet siten, että ohjaus juurtuu arkipäivän toimintaan kuuluvaksi laadukkaaksi ja jokaista tutkinnon suorittajaa tukeväksi toimintatavaksi.

Aikuiskoulutuskeskuksen strategia sisältää vision, jonka tarkoituksena on henkilökohtaistaa ja työelämälähtöistää, mikä luo edellytyksiä organisaation menestymiselle, missio on kehittää aikuisten näyttötutkintotoiminnan avulla työelämää ja toiminta-ajatuksena on tutkintojen avulla toteuttaa laadukkaita ja asiakaslähtöisiä osaamisen tunnistamis- ja tunnustamisprosesseja yhteistyössä työelämän kanssa. Lisäksi on tarjottava joustavia opiskelujärjestelyjä ja oppimismahdollisuuksia ammattitaidon hankkimiseksi.

Näyttötutkintotoiminta kehittää sekä tutkinnon että työpaikan ammatillista osaamista ja parantaa kilpailukykyä työmarkkinoilla. Osaamisesta on edullista

olla kirjallista dokumenttia vaikka osaamisen olisikin nähtävinä laadukkaina tuotteina ja/tai palveluina.

Arvoja edustaa aikuisopiskelijoiden kunnioittaminen ja huomioiminen heidän aiempia yksilöllisiä kokemuksiaan kohtaan, kaikkia kohdellaan tasa-arvoisesti ja oikeudenmukaisesti sekä pyritään työelämää seuraamalla ennakoimaan siellä tapahtuvia muutoksia ja tarjota sen vaatimia tutkinnon suorittamismahdollisuuksia. Samalla on kuitenkin pidettävä huoli, että näyttötutkintotoimintaa kehitetään ja toteutetaan yhteistyössä työelämän kanssa.

Oppilaitoksen strategisista linjauksista on luotu taulukko, josta käy ilmi näkökulmat asiakkaan, talouden, prosessin ja henkilöstön sekä kehittämisen alueilta. Nämä seikat taas linkitetään strategiaan päämääriin, menestystekijöihin, toimenpiteisiin, mittareihin, tavoitteisiin sekä seurantaan.

Tarkoituksena on luoda yhtenäiset toimintalinjat sekä yhteishenki esimerkiksi yhteisten arvojen kautta. Edellä mainittujen toimenpiteiden tarkoituksena on, että niiden pitäisi lopulta kohdistua opiskelijoiden parhaaksi.

5.2 Näyttötutkinnot

Aikuiskoulutuskeskuksessa aikuisten näyttöjä toteutetaan kolmessa tutkinnossa, joita ovat vartijan ammattitutkinto, turvallisuusvalvojan erikoisammattitutkinto sekä turvallisuusalan perustutkinto. Lyhytkursseja ovat vartiointityön perusteet ja vartijan peruskurssi. Alla olevissa kappaleissa kerrotaan karkeasti näiden kolmen pidemmän tutkinnon peruspiirteet.

Opetushallitus on päättänyt **vartijan ammattitutkinnon** (40 ov) **perusteista**, joita on noudatettava 1.1.2007 lukien toistaiseksi. Tutkintoon tai sen osaan valmistavan koulutuksen järjestäjän on laadittava ja hyväksyttävä koulutusta varten opetussuunnitelma noudattaen, mitä näissä tutkinnon perusteissa on määrätty. Ammattitaidon näytöt on järjestettävä osana valmistavaa koulutusta. Tutkintotoimikunta, tutkinnon järjestäjä ja koulutuksen järjestäjä eivät voi

jättää noudattamatta tutkinnon perusteita tai poiketa niistä. opiskeluohjelmien laatimisen perusteista määrätään erikseen.

(http://www.edu.fi/julkaisut/maaraykset/naytot/vartijan_at.pdf/29.2.2008.)

Turvallisuusvalvojan erikoisammattitutkinnon (40 ov) perusteista opetushallitus on päättänyt 1.6.2003 lukien toistaiseksi. Tutkintoon tai sen osaan valmistavan koulutuksen järjestäjän on laadittava ja hyväksyttävä koulutusta varten opetussuunnitelma noudattaen, mitä näissä tutkinnon perusteissa on määrätty.

Ammattitaidon näytöt on järjestettävä osana valmistavaa koulutusta. Tutkintotoimikunta, tutkinnon järjestäjä ja koulutuksen järjestäjä eivät voi jättää noudattamatta tutkinnon perusteita tai poiketa niistä. Todistuksiin merkittävistä tiedoista ja todistusmalleista sekä henkilökohtaisten opiskeluohjelmien laatimisen perusteista määrätään erikseen.

(http://www.edu.fi/julkaisut/maaraykset/naytot/turvallisuusvalv_eat.pdf/29.2.2008.)

Opetushallitus on päättänyt **turvallisuusalan perustutkinnon** (60 ov) opetussuunnitelman ja näyttötutkinnon perusteista, joita on noudatettava 1.8.2001 lukien. Koulutuksen järjestäjän tulee laatia ja hyväksyä opetusta varten opetussuunnitelma noudattaen, mitä näissä opetussuunnitelman ja näyttötutkinnon perusteissa on määrätty. Koulutuksen järjestäjä, tutkinnon järjestäjä ja tutkintotoimikunta eivät voi jättää noudattamatta tai poiketa opetussuunnitelman ja näyttötutkinnon perusteista.

Kaikkiin edellä mainittuihin tutkintoihin kuuluu samoja tutkinnon osia, joiden sisältö on lailla ja/tai asetuksilla määrätty. Näitä ovat muun muassa lyhytkurssit esimerkiksi vartijan työn perusteet ja vartijan peruskurssi.

Näyttötutkintojärjestelmässä ammattitaitoa osoittavat näytöt on järjestettävä osana valmistavaa koulutusta. Näyttötutkintojen osalta todistuksiin merkittävistä tiedoista ja todistusmalleista sekä henkilökohtaisten opiskeluohjelmien laatimisen perusteista määrätään erikseen

(<http://www.edu.fi/julkaisut/maaraykset/ops/turvallisuus.pdf/29.2.2008.>)

Opiskelu-aika perustutkinnossa on kolme vuotta, mutta henkilökohtaistamisen jälkeen aika voi lyhentyä, ainakin työssäoppimisen määrän verran, jos oppilaalla on työhistoriaa alalta ennestään. Lyhentymisen määrä on riippuvainen siitä, mitä osaamista henkilöllä on kyseessä olevaan koulutukseen ja mitä niistä voidaan henkilökohtaistaa.

5.2.1 Ohjaussuunnitelma

Ohjauksen tavoitteena on tukea, kannustaa ja helpottaa opiskelijan opiskelua, oppimista ja/tai tutkinnon suorittamista eri tavoin. Se tukee kokonaisvaltaisesti opiskelua ja ammatillista kehittymistä sekä niihin liittyvää päätöksentekoa, ongelmien ratkaisemista, itsetuntemuksen kehittymistä sekä erityisen tärkeitä asioita: elämänvalintoja.

Ohjausta pitää tarjota koko koulutuksen keston ajan, se on opettajan ja opiskelijan välistä vuorovaikutusprosessia. Prosessi voi sisältää erilaisia ohjauksen muotoja, joita ovat esimerkiksi yksilö- ja ryhmäohjaus. Ohjausta voidaan toteuttaa myös verkossa tai antaa niitä kirjallisina ohjeina.

Tutkintosuoritusten suunnittelua voidaan ohjata esimerkiksi ryhmä- ja yksilöohjauksen (henkilökohtaiset ohjauskeskustelut) avulla. Ohjauksen välineitä ovat tutkinnon perusteet, järjestämissuunnitelma ja henkilökohtainen näyttösuunnitelma (HENSU).

Henkilökohtainen näyttösuunnitelma

Henkilökohtainen näyttösuunnitelma laaditaan yhteistyössä tutkinnon suorittajan, oppilaitoksen ja työelämän edustajan sekä tarvittaessa rahoittajan edustajan kanssa ja sitä tarkistetaan näyttötutkintoprosessin edetessä. Tässä pyritään siihen, että tutkinnon suorittaja kykenee suunnittelemaan näyttöaineistonsa ja – tehtävänsä tutkinnon perusteiden ja järjestämissuunnitelman pohjalta. Jokainen suorittaja on yksilö, joten jokainen heistä tarvitsee eri tavalla tukea tavoitteidensa saavuttamiseen.

Aikaisemmin osoitettu osaaminen kirjataan tutkinnon suorittajan henkilökohtaiseen näyttösuunnitelmaan. Päätös tunnustamisesta tehdään kirjallisena neuvottelun tuloksena kolmikantaisesti yhdessä työnantajan, työntekijöiden ja oppilaitoksen edustajien kesken. Osaaminen voidaan osoittaa esimerkiksi sitä koskevalla kirjallisella todistuksella tai vastaavalla asiakirjalla. Kun päätös on tehty, ei tutkinnon suorittajan tarvitse enää näytössä osoittaa sitä koskevaa osaamistaan. Kyse on siis henkilökohtaistamisesta, jossa aiempi osaaminen tunnustetaan ja tunnustetaan.

Osaamisen tunnustamisessa on tärkeää se, että tutkinnon suorittajalla on realistinen käsitys omasta kyvystään suorittaa tutkinto. Erityisen merkittävää tämä on silloin, jos tutkinnon suorittaja on maahanmuuttaja tai erilainen oppija. Valmiuksien arviointi on suoritettava työelämän tarpeista ja näkökulmasta käsin; mitkään muut tekijät (tunteet, tms.) eivät saa vaikuttaa henkilön valmiuksien arviointiin.

Tutkinnon suorittajan erityistarpeet näyttötutkinnon suorittamisessa perustuvat hakeutumisvaiheessa tehtyihin kartoituksiin ja testeihin. Henkilökohtaiseen näyttösuunnitelmaan kirjataan, miten näyttöjärjestelyissä huomioidaan tutkinnon suorittajan erityistarpeet ja lähtökohdat. Turva-alalla on kuitenkin omat kelpoisuuskriteerinsä, joten valintaprosessissa erilaisten oppijoiden mahdolliseen koulutukseen valinnassa on oltava huolellinen.

Näytöt saattavat jännittää tutkinnon suorittajaa niin paljon, ettei hän uskalla osallistua näyttöihin tai pysty näyttämään ammatillista osaamistaan. Tähän on jollakin tasolla reagoitava ja annettava suorittajalle eväitä näytön tai näyttöjen suorittamiseen. Niin sanotut harjoitusnäytöt voivat auttaa tähän ongelmaan. Ne järjestetään samoin periaattein kuin varsinainen näyttö, mutta mitään suoritusmerkintää niistä ei voi saada.

Jännittämistä voidaan lievittää myös järjestämällä esimerkiksi näytönomaisia työtilanteita, joista tutkinnon suorittaja saa rakentavaa palautetta. Lukihäiriö tai maahanmuuttajan kielitaito otetaan huomioon näytössä mm. selventämällä hänelle näyttötehtävät ja/tai antamalla mahdollisuus korvata tai täydentää

kirjallista näyttöaineistoa suullisesti. Jännitystila voi liittyä johonkin ns. vajavaiseen ominaisuuteen, jonka mahdollista ilmituloa näyttötilanteessa jännitetään (vrt. lukihäiriö).

Näytön ja arviointipäätöksen jälkeen tutkinnon suorittajaa ohjataan näyttöprosessissa eteenpäin. Erityistä huomiota kiinnitetään ohjaukseen ja tukeen tapauksissa, joissa näyttö on tullut hylätyksi. Suorittajaa ei missään tapauksessa saa jättää yksin hylätyn suorituksen jälkeen. Pahimmassa tapauksessa opinnot voivat jäädä jopa kesken, työttömyydestä seuraa masennus ja syrjäytyminen.

5.3 Turvallisuusalan opettajan ja oppilaiden ajatuksia näyttötutkinnoista

Turvallisuusalalla näyttötutkintoja suoritetaan sekä kirjallisesti että käytännön näyttöinä. Yksi tämän alan ominaispiirre on, että opiskellaan hyvin paljon erilaisia lakiasioita. Esimerkiksi väliaikaisen vartijan kortin saamiseksi, on käytävä vartioimistyön perusteet, joka kestää 40 tuntia. Tämän päätteeksi pidetään kirjallinen näyttötutkinto, jossa opiskelija näyttää omaavansa tarvittavat tiedot väliaikaisen vartijakortin saamiseksi.

Turvallisuusalan näyttötutkinnot toteutetaan seuraavalla tavalla. Kirjalliset näyttökokeet tulostetaan Ammattitutkintoaineiston laadunvarmistuksesta (ALVAR), jonne ilmoitetaan järjestelmän kautta (ALVAR:n internet-sivut) mistä kurssista on kysymys, pitopäivä ja montako oppilasta näyttöön osallistuu.

ALVAR laskuttaa näyttötutkinnosta oppilaitosta näytön oppilasmäärän mukaan. Itse näytössä ei tarvita ns. kolmikantaa vaan kirjallisen työn valvontaan riittää yksi opettaja. Joskus, jos tilanne vaatii, voidaan arvioinnin suorittamiseen ottaa mukaan toinenkin opettaja. Tällöin kyseessä voisi olla oppilaan pyyntö puolueettoman arvioinnin saamiseksi, jolloin esimerkiksi henkilösuhteet eivät vaikuttaisi näytön arviointiin.

Opiskelijalla on turva-alan kirjallisissa näytöissä kolme yritystä sen hyväksymiseksi. Ellei hän tässä onnistu, on hänen käytävä kyseinen kurssi uudelleen. ALVAR:ssa näyttötutkintotehtävät tulostuvat nimellä, joten myös

siellä saadaan tieto näytön läpäisemättömistä henkilöistä, kun uusia näyttötutkintolomakkeita tilataan.

Haastattelemani aikuisopiskelijat olivat tyytyväisiä näyttötutkintojen suorittamisperiaatteisiin. Heitä miellyttää ymmärrettävästi se, että näyttöjä voi antaa suoraan, ilman valmistavaa koulutusta. Käsittelimäni oppilaitoksen turva-alalla ei ole vielä käynyt niin, että joku saisi suoritettua tutkinnon ilman yhtäkään valmistavan koulutuksen osiota, saati sitten koko tutkintoa.

Opettajan näkökulmasta kirjalliset näytöt ovat melko vaivattomasti toteutettavissa. Ne ovat ns. perinteisen kokeen kaltaisia tilaisuuksia. Opettaja saa ALVAR:sta näytön arviointiperusteet, jonka mukaan hänen on näytöt arvioitava. Osallistujat saavat palautteen näytön läpäisemisestä usein jopa saman päivän aikana. Käytännön näyttöjen järjestäminen, näytöstä riippuen, ovat työläämpiä toteuttaa.

Näyttö kannattaa käydä kohta kohdalta läpi siihen osallistuneille, sillä näytön aikana on saattanut osallistujille nousta esille kysymyksiä, joihin nyt voidaan vastata. Niille, jotka eivät ole näyttöä läpäisseet, annetaan mahdollisuus oppia lisää ja valmistautua samalla uuteen näyttöön.

Näytöt eivät ole aina välttämättä yhteismitallisia, sillä niihin vaikuttava monet eri tekijät. Vaikka näyttöjen vastaanottajat ovat periaatteessa koulutettu samalla tavalla, saattaa myös näytön vastaanottajan persoona vaikuttaa arviointiin jollakin tavalla. Muiden inhimillisten tekijöiden (esimerkiksi väsymys, kiukku, iloisuus, jne) merkitystä ei liene syytä myöskään aliarvioida. Näiden vaikutusten luotettava tutkiminen näyttöjen yhteydessä voisi olla merkittävä kehitysaskel tulevaisuudessa.

Näyttöjä järjestetään käsittelimäni oppilaitoksen turvallisuusalalla liian vähän työelämän olosuhteissa. Osaltaan siihen vaikuttaa turvallisuusalan toimijoiden (yritykset) nihkeä suhtautuminen näyttöihin, koska se vaatii heiltä mahdollisesti kalusto- ja henkilöstöresursseja ja autenttisissa olosuhteissa saattaa esiintyä monenlaisia todellisia vaaratilanteita.

Näytöt ovatkin joskus työläitä järjestää oppilaitoksessa, koska ympäristö pitää saattaa vastaamaan todellisia olosuhteita. Niitä järjestetään myös viikonloppuisin, joten opettajien täytyy olla valmiita työskentelemään myös tuolloin.

Käytännön näyttötutkintoja sijoitetaan työssäoppimisjaksoille aina, kun se on mahdollista. Tässä tapauksessa työntekijällä on oltava muutoinkin työpaikan ohjaaja mukana, joten se ei sinänsä syö erikseen yrityksen henkilöstöresursseja. Käytännön näytöissä on oltava mukana ns. kolmikanta eli työnantajan, työntekijän sekä opetusalan edustajat. Näytön antajan oma opettaja ei voi olla mukana arvioimassa omien oppilaidensa näyttöjä.

Oppilaitoksen turvallisuusala on perustettu vasta syksyllä 2007, joten yhteistyötä työelämän edustajien kanssa tulee kehittää varsinkin nyt, esimerkiksi erilaisten järjestelyjen sopimisessa. Huolella tehty alkutyö helpottaa myöhemmin asioiden järjestelyjä ja eri toimijat (henkilöt) tulevat molemmille osapuolille tutuiksi.

6 POHDINTA

Näyttötutkintojärjestelmä luotiin 1990-luvun alkupuolella. Lailla ja asetuksella luotiin järjestelmälle lainsäädännöllinen pohja. Asiaa valmistelivat Opetushallituksen johdolla keskeiset työmarkkinajärjestöt. Alustavaan sopimukseen käytännön järjestelyistä päästiin syksyllä 1994.

Uudistusten taustalla on yleensä havaittu epäkohta ja/tai tarve asioiden muuttamiseen. Koulutusjärjestelmässä syntyi tarve, jossa aikuiskoulutusta ei voinut enää johtaa samalla tavalla kuin opetussuunnitelmaperusteista opetusta. Pitäisikö vuosia työssä olleen henkilön istua edelleen esimerkiksi kolmeksi vuodeksi koulun penkille saadakseen todistuksen ammattinsa hallinnasta? Nykyisin tällä mallilla ei olisi enää toteutumisen mahdollisuuksia. Nopeasti muuttuva yhteiskunta ja siten myös työelämä ei salli pitkiä poissaoloja työpaikalta. Näyttötutkinnot ovat merkittävä saavutus koulutuksen saralla.

Vaikka opetussuunnitelmaperusteinen opetus käsitetään niin sanotusti nuorten tapana opiskella, ei se väylä ole suljettu aikuiseltakaan. Hänen on kuitenkin ymmärrettävä se, mitä sellainen opiskelu vaatii. Opiskelu etenee ennalta suunnitellun lukujärjestyksen mukaan ja valmistuminen (jos kaikki on suoritettu) tapahtuu tietyssä päivämääränä. Aikuisopiskelijan on tarkkaan mietittävä oma elämäntilanteensa ja opetussuunnitelman vaikutus siihen, koska kyseessä on täysipäiväinen opiskelu.

Näyttötutkintoprosessi voi alkaa monella eri tavalla. Henkilö voi olla työssä, työtön tai muulla tavoin irti työelämästä (vammainen ja/tai sairaus). Alussa aikuisen opiskelijan on syytä selvittää itselleen se, miksi lähdetään opiskelemaan ja mitä lisäarvoa se hänelle tuo. Motivaatiotekijät ovat avainasemassa tutkinnon suorittamisessa.

Silloin tällöin tapaa ihmisiä, jotka työnantaja on käskenyt koulutukseen. Joskus näillä henkilöillä ei ole parasta mahdollista motivaatiota opiskeluun. Aikuiset kyllä toisaalta kertovat suoraan, että heidät on käsketty koulutukseen ja pääasia on vain todistuksen saaminen, arvosanoista piittaamatta. Näissä tapauksissa motivaatiotekijät eivät ole välttämättä riittäviä tarvittavan oppimisen muodostamiseen. Tämä aiheuttaa opettajan ohjaustoiminnalle haasteita.

Näyttötutkintoprosessin yksi tärkeimmistä vaiheista on ohjaus. Se ei saa muodostua aikuisen kohdalla liian holhoavaksi. Opiskelija ja opettaja käyvät keskenään tasavertaista dialogia, jossa molemmat ovat asiantuntijoita.

Ohjaus aloitetaan heti opintojen alussa ja se kestää opintojen päättymiseen asti. Mukaan on otettava alusta alkaen uraohjaus. Se tarkoittaa opiskelijan ammatillisen sijoittumisen ja opiskelujen suunnittelua sekä omien vahvuuksien ja kehittämistarpeiden tunnistamista että uramahdollisuuksien ja –päämäärän tiedostamista. Parhaimmillaan uraohjaus on silloin, kun eri yhteistyötahot (esimerkiksi yritykset ja Työvoimatoimisto) ovat mukana ohjauksessa.

Ilman ohjausta opiskelija voi joutua umpikujaan, joka voi johtaa jopa opintojen keskeyttämiseen. Syynä voi olla osallistuminen liian monelle kurssille liian lyhyessä ajassa, jolloin näyttöjä saattaa olla useampi samalle päivälle. Asioihin perehtyminen käy liian ylivoimaiseksi, jolloin näyttöjä ei saada hyväksytyksi. Opiskelija väsyä ja menettää uskonsa tutkinnon suorittamiseen.

Ohjaukseen liittyy myös henkilökohtaistaminen, joka tarkoittaa osaamisen tunnistamista ja tunnustamista. Ohjaus ja henkilökohtaistaminen liittyvät toisiinsa, joten niitä ei käsitellä toisistaan erottaen. Ohjaus liittyy henkilökohtaistamiseen ja toisinpäin.

Henkilökohtaistamisen tärkein tavoite on näyttöihin valmistaminen ja siten tutkinnon suorittaminen. Osaamistaso kartoitetaan ja sen perusteella tehdään opiskelu- ja näyttösuunnitelma. Samalla saadaan selville se, mitä valmistavaa koulutusta opiskelija tarvitsee näyttöihin liittyen. Joissakin tapauksissa, ammattitaidosta riippuen, tutkinnon suorittaja voi mennä suoraan näyttöön ilman valmistavaa koulutusta. Turva-alalla tämä on harvinaista, koska tuskin kukaan hallitsee edes yksittäisiä tutkinnon osia kokonaan.

Näyttöjen hyödyt aikuisopiskelijalle ovat varsin yksiselitteiset. Opiskelut voidaan suunnitella yksilöllisesti, kunkin tarpeiden mukaan. Hänen elämäkokemuksensa huomioidaan laaja-alaisesti, jolloin jokaiselle tehdään henkilökohtainen opiskelusuunnitelma. Kokopäiväinen opiskelu on useille aikuisopiskelijoille mahdotonta, joten näyttötutkintojärjestelmä antaa heillekin mahdollisuuden itsensä kehittämiseen ja elinikäiseen oppimiseen.

Aikuiskoulutuskeskuksessa tekemiäni haastattelujen perusteella opiskelijat ovat tyytyväisiä näyttötutkintojärjestelmään. Näyttöjä ei saa kuitenkaan uhrata talouden alttarille. Uusintanäytöt tuovat oppilaitokselle lisäkuluja, mutta se ei saa olla syy näyttöjen hyväksymiseen kevein perustein. Oppilaitosten tavoitteena on tuoda työmarkkinoille osaavaa työvoimaa, jossa laatu ratkaisee, ei määrä.

Olisiko järjestelmää kehitettävä myös arvioinnin näkökulmasta? Tällä hetkellä saman alan näyttöjä ottaa vastaan useita eri henkilöitä. Ovatko tutkinnon

suorittajat silloin yhteismitallisessa asemassa? Vaikuttavatko näyttöjen vastaanottajien persoonat, henkilösuhteet ja muut vastaavat inhimilliset tekijät ratkaisevasti niiden hyväksymiseen tai hylkäämiseen?

Yhtenä vaihtoehtona olisi muodostaa eri toimialoille tiimit, joissa olisi tarpeellinen määrä näyttöjen vastaanottajia. Nämä henkilöt koulutettaisiin koulutusaloittain yhdessä, jolloin toimintatapamallit olisivat kaikille yhtenäisiä. Sen jälkeen tiimi hajautettaisiin alueellisesti ja kertauskursseilla tiimi kävisi säännöllisesti yhdessä. Kursseilla keskusteltaisiin esimerkiksi myös inhimillisten tekijöiden vaikutuksista näyttötutkintojen arviointiin.

Tässä kehittämishankeraportissa en ole käsitellyt syvällisemmin erilaisten oppijoiden roolia näyttötutkintojärjestelmässä, koska turva-alalla heidän osuutensa on marginaalinen. Yleensä he ovat korkeintaan luki-häiriöisiä tai maahanmuuttajia, joiden kielitaito ei ole vielä tarpeellisella tasolla. Heille tarjotaan tarvittavaa tukea tutkinnon suorittamiseksi (henkilökohtaistaminen). Erilaisten oppijoiden sijoittaminen näyttötutkintojärjestelmään tulevaisuudessa laajemmin voisi olla seuraava kehitysaskel.

LÄHTEET

KIRJALLISUUS

Germo, M-A., Harju, A., Kallio, P., Koskinen, N., Kurhila, A. & Leino, T. 1998. Työelämän tutkimus 1/1998. Henkilökohtaisten opiskeluohjelmien käytännön sovelluksia – kokemuksia ammatillisesta aikuiskoulutuskeskuksista. Helsinki.

Gunnar, M., Pasanen, H., Pekkanen, M., Räsänen, L., & Vuolle – Salonen, M. 2004. Ohjaus näyttötutkinnon ja valmistavan koulutuksen henkilökohtaistamisessa. Helsinki

Laitinen, A., Nurminen, R. & Soininen, L. (toim.). 2007. Tunnistatko osaamisen? Näkökulmia ja välineitä osaamisen arviointiin ja kehittämiseen ammattikorkeakoulussa. Jyväskylän yliopistopaino. s. 100.

Opetushallitus (toim.). 2003. Näyttötutkinto-opas. Paintek Pihlajamäki Oy, 2003.

Rauste-von Wright, M. & von Wright, J. 1996. Oppiminen ja koulutus. Juva. WSOY.

Turpeinen, R. toim. Intro/ Pirhonen, P. 1995. Ammattitutkinnojen ja näyttökokeiden teoreettisia perusteita. Opetushallitus.

SÄHKÖISET LÄHTEET

Ammattiosaamisen näytöt käyttöön. 2006. Opetushallitus. Dark Oy. Vantaa. s. 11. Viitattu 1.3.2008. [Http://www.edu.fi/julkaisut/nayttoopas.pdf](http://www.edu.fi/julkaisut/nayttoopas.pdf).

Ammatilliset näyttötutkinnot. Viitattu 7.5.2008. http://www.koulutusnetti.fi/?path=ammatilliset_nayttotutkinnot.

Ammattitutkintoaineiston laadunvarmistus. Avoin kaavio. Viitattu 29.2.2008. [Http://www.alvar.fi/avoin_kaavio.htm/29.2.2008](http://www.alvar.fi/avoin_kaavio.htm/29.2.2008).

Ammattitutkintoaineiston laadunvarmistus. Historia. Viitattu 29.2.2008. [Http://www.alvar.fi/historia.htm](http://www.alvar.fi/historia.htm).

Ammattitutkintoaineiston laadunvarmistus. Miksi näyttötutkinto? Viitattu 2.3.2008. [Http://www.nayttotutkinnot.fi/miksi.htm](http://www.nayttotutkinnot.fi/miksi.htm).

Ammattitutkintoaineiston laadunvarmistus. Opiskelumateriaalit. Viitattu 2.3.2008. [Http://www.nayttotutkinnot.fi/opiskelumateriaalit/index.htm](http://www.nayttotutkinnot.fi/opiskelumateriaalit/index.htm).

Laki ammatillisesta aikuiskoulutuksesta. Valtion säädöstietopankki Finlex. Viitattu 21.3.2008. [Http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1998/19980631](http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1998/19980631).

Laki ammatillisesta aikuiskoulutuksesta annetun lain 8 ja 12 §:n muuttamisesta. Valtion säädöstietopankki Finlex. Viitattu 1.3.2008. [Http://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2007/20071097/](http://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2007/20071097/).

Opettajan verkkopalvelu. Turvallisuusvalvojan erikoisammattitutkinto. Viitattu 29.2.2008.

[Http://www.edu.fi/julkaisut/maaraykset/naytot/turvallisuusvalv_eat.pdf](http://www.edu.fi/julkaisut/maaraykset/naytot/turvallisuusvalv_eat.pdf).

Opettajan verkkopalvelu. Turvallisuusvalvojan perustutkinto. Viitattu 29.2.2008. [Http:// www.edu.fi/julkaisut/maaraykset/ops/turvallisuus.pdf](http://www.edu.fi/julkaisut/maaraykset/ops/turvallisuus.pdf).

Opettajan verkkopalvelu. Vartijan ammattitutkinto. Viitattu 29.2.2008. [Http://www.edu.fi/julkaisut/maaraykset/naytot/vartijan_at.pdf](http://www.edu.fi/julkaisut/maaraykset/naytot/vartijan_at.pdf).

Tampereen ammattiopisto. Opinto- ja uraohjaus. Viitattu 9.5.2008. [Http://www.tao.tampere.fi/opinto-ohjaus/uraohjaus](http://www.tao.tampere.fi/opinto-ohjaus/uraohjaus).

Turvallisuusalan tutkintotoimikunta. Opetushallitus. Viitattu 9.5.2008. [Http://www.oph.fi/tutkinnot_ja_opiskelu/aikuisten_ammattilliset_nayttotutkinnot/tutkintotoimikuntien_kotisivut/muu_tekniikan_ja_liikenteen_alan_koulutus/turvallisuusalan_tutkintotoimikunta/pysyvaisohjeet_tutkintojen_jarjestajille](http://www.oph.fi/tutkinnot_ja_opiskelu/aikuisten_ammattilliset_nayttotutkinnot/tutkintotoimikuntien_kotisivut/muu_tekniikan_ja_liikenteen_alan_koulutus/turvallisuusalan_tutkintotoimikunta/pysyvaisohjeet_tutkintojen_jarjestajille).

HAASTATTELUT

Turvallisuusalan opettaja. Aikuiskoulutuskeskus. Haastattelu 28.3.2008.

Turvallisuusalan perustutkinnon opiskelijat: viisi henkilöä. Aikuiskoulutuskeskus. Haastattelut 28.3.2008.

Liite 1 Näyttötutkintojärjestelmän käsitteitä

AMTU

Opetushallituksen tietokanta, jossa on tietoja tutkintotoimikunnista ja sopimusoppilaitoksista

ARVIOIJA

Ammattitaidon osoittamista eli näyttöä arvioiva henkilö

HENKILÖKOHTAINEN NÄYTTÖSUUNNITELMA

Suunnitelmassa kuvataan, miten yksittäinen tutkinnon suorittaja näytössä osoittaa tutkinnon perusteissa edellytetyt osaamisen

HENKILÖKOHTAINEN OPISKELUOHJELMA

Laaditaan jokaiselle tutkinnon suorittajalle. Se sisältää henkilökohtaisen oppimissuunnitelman ja henkilökohtaisen näyttösuunnitelman.

JÄRJESTÄMISSOPIMUS

Tutkintotoimikunnan tekemä sopimus koulutuksen järjestäjän tai muun yhteisön tai säätiön kanssa tutkintojen järjestämisestä

KOLMIKANTA

Kolmikantainen edustus näyttötutkintojärjestelmässä tarkoittaa työnantajan, työntekijän ja opettajien edustusta samassa toimielimessä

KOULUTUKSEN JÄRJESTÄJÄ

Kunta, kuntayhtymä, rekisteröity yhteisö tai säätiö tai valtion liikelaitos, jolle opetusministeriö on myöntänyt luvan koulutuksen järjestämiseen

KOULUTUSTOIMIKUNTA

Ammatillisesti suuntautuneen koulutuksen kehittämisen asiantuntijaelin, jonka Opetusministeriö asettaa edistämään koulutuksen ja työelämän vuorovaikutusta

NÄYTTÖJEN JÄRJESTÄMISSUUNNITELMA

Tutkinnon järjestäjän laatima suunnitelma näyttöjen toteuttamisesta. Järjestämissopimuksen liitteeksi tuleva suunnitelma sisältää selvityksen tutkinnon järjestäjän taustatiedoista, näyttöjen tarjonnasta ja sisällöstä, näyttöympäristöistä sekä näyttöjen arvioinnista

NÄYTTÖTUTKINTO

Näyttötutkinto on ammatillisesta aikuiskoulutuksesta annetussa laissa tarkoitettu ammattitaidon hankkimistavasta riippumaton perus-, ammatti- tai erikoisammattitutkinto. Tutkinnon perusteissa määritelty ammattitaito osoitetaan näytöin

NÄYTTÖTUTKINTOMESTARI

Näyttötutkintomestari on suorittanut Opetushallituksen hyväksymän 15 opintoviikon laajuisen näyttötutkintojen järjestämisen kehittämiskoulutuksen

NÄYTTÖYMPÄRISTÖ

Toimintaympäristö, jossa tutkinnon perusteissa määritelty ammattitaito osoitetaan

OSAAMISALA

Näyttötutkintojärjestelmässä oleva opetussuunnitelmaperusteisen ammatillisen perustutkinnon koulutusohjelmaa vastaava käsite

TODISTUS TUTKINNON OSAN SUORITTAMISESTA

Todistus ammatillisen perustutkinnon, ammattitutkinnon tai erikoisammattitutkinnon osan tai osien suorittamisesta. Todistuksen antaa tutkintotoimikunta tutkinnon suorittajan sitä pyytäessä

TUTKINNON PERUSTEET

Tutkinnon perusteissa määritellään tutkinnon osat, ammattitaitovaatimukset, arvioinnin kohteet ja kriteerit sekä ammattitaidon osoittamistavat. Tutkinnon perusteista päättää Opetushallitus

TUTKINNON JÄRJESTÄJÄ

Koulutuksen järjestäjä tai muu yhteisö tai säätiö, joka on tehnyt tutkintotoimikunnan kanssa tiettyä tutkintoa koskevan järjestämissopimuksen

TUTKINNON OSAN SUORITTAJA

Henkilö, joka suorittaa tutkinnon yhden osan, mutta ei koko tutkintoa

TUTKINNON SUORITTAJA

Näyttötutkintoa suorittava henkilö

TUTKINTORAKENNE

opetusministeriön antama asetus tutkinnoista, jotka voidaan suorittaa näyttötutkintona

TUTKINTOTOIMIKUNTA

Opetushallituksen asettama työnantaja, työntekijöitä, opettajia ja ammatinharjoittajia edustava luottamuselin. Tutkintotoimikunnat johtajat tutkintojen järjestämistä ja antavat tutkintotodistukset

TUTKINTOTODISTUS

Todistus ammatillisesta perustutkinnon, ammattitutkinnon tai erikoisammattitutkinnon suorittamisesta. Todistuksen antaa tutkintotoimikunta, kun kaikki tutkinnon osat on suoritettu hyväksytysti

VALMISTAVA KOULUTUS

Näyttötutkinnon suorittamiseen tarvittaessa järjestettävää koulutusta. Sen tarve määritellään tutkinnon suorittajan henkilökohtaisessa opiskeluohjelmassa.

(Näyttötutkinto-opas. Opetushallitus 2003, s. 52 – 55)